

Protocol bàsic d'actuacions en abusos sexuals i altres maltractaments a infants i adolescents a la demarcació de Girona (en revisió)

Presentació

1. Introducció

2. Definició i tipologia dels maltractaments infantils

3. Principis generals d'actuació

4. Les actuacions davant els maltractaments des dels diferents àmbits

5. Seguiment del Protocol

6. Recomanacions i propostes

Centres hospitalaris de la regió sanitària de Girona

Telèfons d'interès

Girona, 10 d'octubre de 2000 (*actualitzat a octubre 2004*)

REUNITS

- Sr. Carles Llorens i Vila, delegat del Govern de la Generalitat de Catalunya a Girona
- Il·lm Sr. Miguel Pérez Capella, president de l'Audiència Provincial de Girona
- Sr. Josep M. Casadevall i Barneda, fiscal en cap de l'Audiència Provincial de Girona
- Il·ltre Sr. Jordi Cots i Moner, adjunt al síndic de greuges per a la defensa dels drets dels Infants
- Sra. Elena Ribera Garijo, delegada territorial de Justícia a Girona
- Sr. Josep M. Solé Chavero, delegat territorial de Benestar Social a Girona
- Sr. Joaquim Casanova i Lax, delegat territorial de Sanitat i Seguretat Social a Girona
- Sra. Pilar Sancho Espigulé, delegada territorial d'Ensenyament a Girona
- Sr. Joan Miquel Capell Manzanares, intendent en cap de la Regional Policiaca de Girona, policia de la Generalitat - mossos d'esquadra
- Il·lm Sr. Josep M. Prat Sàbat, degà del Col·legi d'Advocats de Girona
- Il·lma. Sra. Margarida Ramis Rebassa, degana del Col·legi d'Advocats de Figueres
- Sr. Francisco Sanmiguel Valera, en representació dels metges forenses

PRESENTACIÓ

A les comarques gironines tenim una certa experiència en el terreny de la coordinació institucional perquè les circumstàncies ocorregudes en els darrers temps ens han fet veure que és una manera —entre d'altres— de lluitar amb més eficàcia contra els problemes que ens afecten col·lectivament. En l'apartat d'introducció del Protocol ja es fa esment als exemples de coordinació a què ens referim i no els reiterarem.

Segurament aquesta raó va ser una de les que va dur al Departament de Justícia, conjuntament amb la Sindicatura de Greuges, a proposar a la Comissió de Seguiment del Protocol de violència domèstica si podia elaborar un protocol bàsic d'actuacions en abusos sexuals i maltractaments de menors, seguint el camí del que ja s'havia signat a la demarcació de Barcelona.

No hi va haver cap mena de dubte dels membres de la Comissió esmentada i vam començar a elaborar, primer en un equip de treball més reduït i posteriorment, en el si de la Comissió de Seguiment, un document que es convertís en protocol.

Els aquí reunits reiterem la voluntat i necessitat de coordinar tots els nostres esforços i posar en comú tots els mitjans personals i materials per lluitar de la manera més eficaç possible contra els maltractaments infantils.

Hem arribat a la conclusió que les causes que expliquen els maltractaments infantils són diverses i variades i per tant, cal actuar en totes les direccions (sobretot de manera preventiva, però sense oblidar la fase postdelictiva), i sempre en bona coordinació entre tots.

A les comarques gironines ja disposem del resultat d'altres experiències en l'àmbit de la coordinació institucional que ja ens han demostrat, d'una banda, la seva eficàcia i de l'altra, que som capaços de fer-ho i de fer-ho raonablement bé. Només calia, doncs, fer el mateix en el terreny dels infants. L'experiència ens ha ensenyat també el significat divulgador que tenen aquesta classe de documents per als diferents sectors als quals estan especialment dirigits. És per aquest motiu que ens hem estès en l'apartat d'introducció per oferir una visió una mica més àmplia del context en què es dona el maltractament dels infants i el que es considera com a tal.

Per tant, sense perjudici d'aquelles altres mesures que cal prendre a nivell institucional i territorial (com ara les campanyes públiques de divulgació i sensibilització del problema i d'informació a les víctimes, etc.) i totes aquelles que ajudin a fer assumir a la societat que tothom té l'obligació de respectar els drets universalment reconeguts als infants, hem cregut necessari plasmar per escrit quines han de ser les línies d'actuació i les pautes de conducta que han de tenir presents tots aquells que, per raó de la seva tasca, es trobin davant d'un problema d'abusos sexuals i altres maltractaments als infants.

També hem volgut efectuar propostes concretes que siguin realitzables —dins l'àmbit de les seves competències i dels mitjans disponibles— per les diferents institucions i administracions que tenen un punt de confluència comú.

Per la seva banda, el poder judicial a les comarques gironines, representat per la seva màxima instància en la persona de l'Il·lm. Sr. Miguel Pérez Capella, ha donat suport al Protocol i també la Junta de Jutges d'Instrucció i de Penal de Girona, en l'Acord pres en data 22 de juny del 2000, on n'aproven el contingut en tot allò que els afecta. Així, ho ha volgut expressar en la creació d'aquest document estant presents, en el moment de la signatura de totes les institucions i administracions. Cosa que denota, d'una banda, la seva preocupació pel tema dels maltractaments infantils i, de l'altra, la voluntat i decisió d'assumir les mesures del Protocol que afecten la tasca jurisdiccional.

Finalment, aquesta voluntat col·laboradora exigeix la imprescindible creació d'una comissió tècnica de seguiment i execució del present Protocol que permeti avaluar-ne periòdicament l'eficàcia i proposar aquelles mesures que calguin per anar millorant-lo i adaptant-lo a les noves necessitats que es presentin.

1. INTRODUCCIÓ

Un sentiment més humanitari de la societat, la informació i publicitat sobre els casos de maltractaments de menors denunciats en els mitjans de comunicació i l'increment d'aquests casos han provocat una progressiva conscienciació davant aquesta realitat social i la consegüent necessitat de protegir el subjecte jurídic més vulnerable d'aquests abusos.

Les institucions, els serveis especialitzats i els professionals de la província de Girona han considerat, doncs, la conveniència d'elaborar un protocol bàsic d'actuacions en abusos sexuals i altres maltractaments a menors, seguint la pauta del que es va signar a la demarcació de Barcelona el juny de l'any passat.

L'objectiu és coordinar els esforços personals i materials de totes les institucions en la protecció dels menors, dels seus drets i en defensa de la seva plena integritat i dignitat.

Com antecedents d'aquesta necessitat de coordinació, cal parlar de quatre esdeveniments a Girona. El primer, un protocol signat l'any 1996 entre l'Ajuntament de Girona i el Departament de Sanitat per a casos de delictes amb violència sexual i al qual van donar suport els jutges de Girona i els cossos de seguretat que aleshores tenien competències sobre la matèria. El segon, aprovat l'any 1997, un protocol de coordinació entre els hospitals de la ciutat de Girona, la Fiscalia i la Secció d'Atenció al Menor per a casos de maltractaments infantils. El tercer, un altre protocol (1997) a la comarca de la Garrotxa, per tractar el tema dels abusos sexuals a menors. I, el quart, un protocol d'actuació en els casos de violència domèstica, signat a Girona el maig de 1998, pioner en aquest àmbit en l'Estat i que ha servit de referència per a altres que s'han elaborat posteriorment.

El menor —infant o adolescent menor de 18 anys— és una persona especialment vulnerable que cal protegir davant qualsevol situació de risc que pugui generar-se en el seu entorn personal, familiar i social, per garantir-ne el desenvolupament integral en tots els nivells.

Cal partir de la base que els maltractaments no són només actes aïllats de brutalitat, sinó també tot aquell conjunt d'accions i d'omissions negligents que minoren els seus drets.

Per tant, la finalitat essencial del present Protocol és la **protecció dels infants i dels adolescents** davant les diverses situacions de risc en les quals es pot veure immers i que poden generar diferents tipus de maltractaments: físics, psíquics, sexuals, de desatenció, etc. i alhora millorar la coordinació de totes les institucions i afavorir sense minves de les garanties processals, assistencials i de protecció, que les actuacions que es duen a terme amb el menor siguin només aquelles estrictament necessàries, evitant així la repetició de diligències, declaracions i exploracions del menor, que n'agreguen la delicada situació emocional i la victimització.

Per això, la protecció d'aquest dret ha de passar necessàriament, no sols per coordinar les actuacions i alleugerir l'impacte ocasionat a l'infant o l'adolescent quan la situació d'agressió ja s'ha produït, sinó, així mateix, en una fase anterior per prevenir i detectar precoçment els riscos, i, en una de posterior, també per aconseguir un seguiment adequat de la víctima.

El present Protocol no és més que un primer, però decidit, pas per tal que la prevenció, l'actuació i el seguiment sobre els abusos i maltractaments, gràcies a les experiències posades

en comú i a la coordinació i treball de tots els professionals i organismes implicats, facin més eficaç, àgil i positiva l'atenció a la víctima.

Aquesta voluntat col·laboradora i dinàmica fa necessària la constitució d'una comissió de seguiment del present Protocol, que englobi i representi totes les institucions i professionals implicats i que permeti analitzar i proposar les mesures adequades per adaptar-les a la realitat canviant de la nostra societat.

2. DEFINICIÓ I TIPOLOGIA DELS MALTRACTAMENTS INFANTILS

Un infant és maltractat quan és objecte de violència física, psíquica i/o sexual de fet o per omissió, ja sigui per les persones o les institucions de les quals depèn el seu desenvolupament o per qualsevol altra persona.

Hi ha diferents tipus de maltractaments:

Maltractament físic: és qualsevol acció no accidental dels pares o persones que tenen cura dels infants, que els provoqui danys físics o malalties.

Maltractament per negligència i abandonament: són aquelles situacions en les quals les necessitats bàsiques de l'infant no són ateses de manera temporal o permanent per cap dels membres del grup amb qui conviu (alimentació, higiene, atenció mèdica, educació, vestit, vigilància, seguretat, etc.).

Maltractament prenatal: es produeix quan la dona en procés de gestació no té cura de les atencions que demana el seu estat, amb risc de perjudicar el fetus.

Maltractament psicològic o emocional: són aquelles situacions en les quals els adults responsables de l'infant, amb actuacions o privacions, li provoquen sentiments negatius vers la pròpia autoestima i en limiten el procés de creixement i socialització (menyspreu continuat, refús verbal, insult, intimidació i discriminació).

Maltractament sexual: és aquella situació en la qual un infant o un adolescent és utilitzat per mitjà de l'engany, la intimidació, la violència ... per satisfer els desitjos sexuals de l'adult, ja sigui participant o presenciant activitats que tenen com a finalitat l'obtenció del plaer sexual d'aquest, per a les quals no està preparat d'acord amb el seu desenvolupament, i que, per tant, no té capacitat per consentir (incest, violació, tocaments, seducció verbal, masturbació en presència d'un menor, pornografia, explotació sexual ...).

Abandonament emocional: situació en què l'infant no rep l'afecte, l'estimulació, el suport i la protecció necessaris en cada estadi de la seva evolució i que inhibeix el seu desenvolupament òptim. Hi ha una falta de resposta dels pares o persones que tenen cura de l'infant a les seves expressions emocionals o intents d'aproximació o interacció.

Submissió quimicofarmacèutica: infant sotmès a qualsevol tipus de drogues sense necessitat mèdica, que l'incapacita per al desenvolupament de l'autonomia, la resistència o el control; pot ser causat per l'anomenada síndrome de Münchausen per poders que es produeix quan per trastorn psíquic dels pares o cuidadors se simulen malalties a l'infant, se'l sotmet a

contínues exploracions mèdiques o a ingressos hospitalaris, al·legant símptomes ficticis o generats de manera activa pel mateix adult.

Maltractament institucional: s'entén per maltractament institucional qualsevol legislació, procediment, actuació o omissió procedent dels poders públics, o bé derivada de l'actuació individual del professional, relacionada directament i indirectament amb el món de l'infant que pot generar situacions, per acció i/o omissió, que impedeixin el millor desenvolupament dels infants i dels joves.

Explotació laboral: situació en què s'utilitza un infant o un adolescent en edat no laboral per a feines on s'obtingui qualsevol tipus de guany (pot anar des de la duresa física fins a la utilització passiva o activa per a la mendicitat).

Explotació sexual: és dóna quan l'infant o l'adolescent és obligat o induït a activitats de prostitució i/o pornografia.

3. PRINCIPIS GENERALS D'ACTUACIÓ

Protecció dels infants i dels adolescents: actuació encaminada a la protecció de l'interès superior del menor.

Coordinació: actuació unificada de les institucions que intervenen en el Protocol.

Agilitació: intervenció immediata en el moment en què es detecta la situació de maltractament o abús i actuació tendent a evitar la dilatació dels procediments.

Mínima intervenció: evitar que l'infant hagi de ser sotmès a actuacions repetitives respectant la preeminència del procediment judicial, amb garantia dels principis de contradicció i immediatesa de les proves.

4. LES ACTUACIONS DAVANT DELS MALTRACTAMENTS DES DELS DIFERENTS ÀMBITS

a) Àmbit administratiu

1. Serveis socials

Els equips bàsics d'atenció social primària de Catalunya constitueixen el punt d'accés immediat de tots els ciutadans al Sistema Català de Serveis Socials i, per tant, són els serveis més propers a l'usuari i als àmbits familiar i social.

Dins de les funcions que aquests serveis tenen encomanades s'inclou l'atenció i promoció de la infància i de l'adolescència. Molt sovint és des d'aquest àmbit que es detecten els primers indicis que apunten cap a la possible existència d'alguna forma de maltractament o abús sexual sobre un determinat infant.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

En els casos que hi hagi una sospita de maltractament o abús sexual sobre un infant o un adolescent, els equips bàsics d'atenció social primària es posaran en contacte amb els equips d'atenció a la infància i a l'adolescència per intervenir conjuntament. Si l'equip d'atenció a la infància i a l'adolescència mitjançant l'estudi del cas, arriba a un diagnòstic afirmatiu sobre l'existència de maltractaments o abús sexual, ha d'elaborar l'informe i la proposta necessària per emprendre les actuacions oportunes i, si cal, ha de proposar a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i els Adolescents de la Delegació del Departament de Benestar i Família de Girona una mesura de separació del menor del nucli familiar. Aquest últim organisme serà el que, si escau, presenti la corresponent denúncia.

En aquells casos en què es faci evident una situació de desemparament en què estigui en perill la integritat física de l'infant, s'ha de presentar la corresponent denúncia al jutjat de guàrdia o als mossos d'esquadra i alhora el cas s'ha de comunicar a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents. Si es valora necessària una intervenció i/o exploració mèdica s'ha de dur el nen al servei mèdic corresponent i, tot seguit, s'ha de comunicar a la família l'actuació realitzada.

2. Educació

La importància d'aquest àmbit queda palesa en el fet que tota la població infantil entre els 3 i els 16 anys està escolaritzada (obligatòriament, els menors entre 6 i 16 anys). D'aquesta manera, l'escola esdevé una institució clau en la prevenció i detecció de possibles situacions de maltractament infantil. És important, doncs, que totes les persones que formen part de la institució escolar coneguin les formes de detecció dels maltractaments, així com els canals de denúncia.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

Quan, des de qualsevol centre educatiu es tinguin sospita d'una situació de possible maltractament o d'abús sexual sobre un alumne, aquesta situació s'ha de comunicar a l'equip d'atenció social primària.

En aquells casos en què es faci evident una situació de desemparament en què estigui en perill la integritat física de l'infant o de l'adolescent el Departament d'Educació, per mitjà de la persona que designi, presentarà la corresponent denúncia al jutjat de guàrdia o als mossos d'esquadra i alhora ho comunicarà a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents. Si es valora necessària una intervenció i/o exploració mèdica des de l'escola o l'Equip d'Atenció Psicopedagògica es portarà el nen al servei mèdic corresponent i, tot seguit, es comunicarà a la família l'actuació realitzada.

3. Atenció als Infants i als Adolescents

La Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents del Departament de Benestar i Família té la competència territorial d'exercir la protecció i la tutela dels menors desemparats.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

Les actuacions d'aquesta Secció, en una situació amb evidents indicis de maltractament o d'abús sexual sobre un infant o un adolescent, variaran segons qui i com detecta el cas, així com de les intervencions que ja hagin portat a terme els equips bàsics d'atenció social primària i els equips d'atenció a la infància i a l'adolescència.

En el cas d'una situació d'indicis de maltractaments o d'abús sexual sobre un menor, correspon als equips d'atenció a la infància i a l'adolescència, amb la col·laboració dels equips bàsics d'atenció social primària, l'elaboració d'un informe detallat i exhaustiu sobre el cas, en què proposi, si escau, a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents, l'assumpció de la tutela i l'aplicació de la mesura protectora i el recurs més adients.

Si es tracta d'un cas d'urgència, ja sigui detectat pels equips bàsics d'atenció social primària o els equips d'atenció a la infància i a l'adolescència, o per altres institucions socials, sanitàries, policiaques o judicials, en què perilli la integritat física de l'infant, aquest s'ha d'ingressar immediatament per ordre del jutjat de guàrdia o dels mossos d'esquadra en un centre d'acollida per donar-li l'atenció immediata necessària, sota la tutela de la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents.

En el cas que la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents, com a òrgan administratiu competent en matèria de protecció de menors, tingui coneixement d'un cas de maltractaments o abús sexual, que no hagi estat denunciat a l'autoritat judicial per cap dels professionals que han intervingut en el cas fins al moment, aquesta mateixa Secció ha de presentar la denúncia perquè es pugui iniciar el procediment penal corresponent.

4. Servei d'Atenció a la Víctima

Aquest Servei del Departament de Justícia pretén acollir la persona que es considera víctima d'un delicte i donar-li suport emocional. Si és necessari, se la deriva a serveis especialitzats de caràcter jurídic, psicològic, sanitari, etc. També, si el cas ho requereix, se l'acompanya al llarg de tot el procés judicial.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

Si la situació és urgent o el maltractament és evident i està en perill la integritat física de l'infant o de l'adolescent, s'ha de formular la denúncia corresponent al jutjat de guàrdia o als mossos d'esquadra i s'ha d'informar del cas la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents.

Quan arribi a aquest Servei un cas que no hagi estat denunciat, s'ha de formular la denúncia corresponent.

5. Serveis sanitaris

Els casos que arriben a aquest àmbit poden tenir una procedència molt diversa: poden detectar-se al servei d'urgències de l'hospital, o bé al servei de consultes externes, o per mitjà de pacients hospitalitzats, o derivats des d'altres serveis que han apreciat possibles indicis de maltractaments.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

Si des de qualsevol servei sanitari se sospita de l'existència de possibles maltractaments o abusos sexuals sobre un infant o un adolescent s'ha d'informar immediatament del cas a l'equip bàsic d'atenció social primària que correspongui.

En el cas que es doni un diagnòstic de maltractament o d'abús sexual s'ha de presentar la denúncia corresponent al jutjat de guàrdia i alhora se n'ha d'informar immediatament a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents.

En aquells casos d'urgència, en què és necessària una actuació immediata, s'ha de derivar el cas al servei d'urgències de l'hospital corresponent des d'on es portaran a terme les següents actuacions:

1. Visita conjunta del pacient entre un metge hospitalari i un metge forense
2. Ingress de l'infant a l'hospital
3. Comunicació, mitjançant escrit conjunt entre el metge forense i el metge de l'hospital, al jutjat de guàrdia, a la Fiscalia i a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents
4. Comunicació a la família de l'actuació realitzada

6. Mossos d'esquadra

La policia autonòmica sovint té contacte amb els infants i els adolescents, ja que és garant de drets i llibertats i també té la missió de perseguir el delicte i detenir aquells que n'han estat els autors. És evident que en el cas dels maltractaments infantils sovint l'actuació de la policia és indispensable.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

Els casos que arriben als mossos d'esquadra poden tenir diversa procedència: per actuació d'ofici de la mateixa policia, de particulars, d'escoles o d'altres centres educatius, de centres hospitalaris...

La policia, un cop rebuda la denúncia, ha de comunicar el fet al jutjat de guàrdia i a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents. El jutge és qui decideix la forma de prendre declaració al menor.

Si l'actuació es fa d'ofici a partir d'indicis com ara l'absentisme escolar, l'observació de la descurança personal d'higiene o d'hàbits elementals... i sense perjudici d'altres investigacions, s'ha d'informar sobre la situació detectada a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents perquè s'iniciïn les actuacions oportunes. Si d'aquesta actuació d'ofici es detecten indicis delictius, el cas també s'ha de comunicar al jutjat de guàrdia.

b) Àmbit jurídic

1. Advocats

L'advocat té com a funcions que li són pròpies l'assessorament jurídic i la defensa de l'infant i de l'adolescent en qualsevol situació de risc o maltractament que pugui generar-se.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

L'advocat ha d'assumir la defensa de l'infant víctima de maltractaments en qualsevol procediment administratiu o judicial en què aquest etigui immers i sempre que ho sol·liciti el seu representant legal, defensor judicial o el mateix infant, quan tingui suficient coneixement.

Consegüentment, seria fonamental que quan qualsevol professional o institució detectés una situació de maltractament d'un infant o d'un adolescent, el derivés a una assistència jurídica especialitzada (actualment: Servei d'Orientació Jurídica —SOJ— o Col·legi d'Advocats).

2. Forenses

El metge forense du a terme, respecte a l'infant, totes aquelles actuacions sol·licitades pels jutjats, tribunals, fiscalies i oficines del registre civil, és a dir, emet informes i dictàmens medico-legals, investigacions en el camp de la medicina forense respecte a l'infant, control periòdic de l'infant lesionat, valoració dels danys corporals, assistència als jutjats i, si escau, l'autòpsia i emissió de dictàmens sobre la causa de la mort del menor.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

Per regla general, la conveniència de la intervenció del forense en casos de sospita de maltractament o d'abús sexual, la determina el jutge.

En els casos urgents, l'infant o l'adolescent ha de ser visitat en el centre hospitalari de forma immediata i conjunta per un metge forense i un metge de l'hospital.

En el cas concret d'un suposat maltractament psicològic sense lesions físiques i per evitar un major grau de victimització sobre el menor, és recomanable iniciar la intervenció amb un estudi psicològic del menor i, segons el seu resultat, valorar la necessitat d'intervenció del metge forense.

3. Equips d'assessorament tècnic

El fiscal, els jutjats d'instrucció, els jutjats penals i les audiències provincials poden sol·licitar, d'ofici o a instància de les parts, informes pericials o documentals a l'equip tècnic del Departament de Justícia, sobre els encausats, així com sobre les víctimes i els testimonis. En aquests casos, la demanda és oficiada pel jutjat, i els psicòlegs i els assistents socials són els qui porten a terme la intervenció i elaboren l'informe d'assessorament.

Quan la demanda se centra sobre les víctimes, l'equip d'assessorament tècnic pot informar sobre la situació psicosocial, efectuar l'anàlisi de credibilitat del seu testimoniatge, valorar les seqüeles psicosocials que hagi pogut patir arran dels fets i la capacitat per testificar davant la instància judicial o en un judici oral, com també la necessitat d'aplicar mesures de protecció a l'infant en aquests actes. També pot estar present en el moment de l'exploració judicial per assessorar el jutge instructor i donar-li suport.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

És el jutge qui determina la necessitat de la intervenció i qui concreta la demanda a l'equip tècnic en casos de sospita de maltractament o d'abús sexual a un infant.

La metodologia i les actuacions dels professionals a l'hora de dur a terme el seu encàrrec s'inspira, entre d'altres, en els principis de mínima intervenció i de treball en equip per evitar exploracions innecessàries. A la vegada, es vetlla per minimitzar l'efecte negatiu que pot tenir per un menor i la seva família, el pas per la instància judicial, com també per evitar els efectes de la victimització secundària.

Quan es té coneixement que l'infant o l'adolescent ha estat objecte d'altres intervencions professionals dels serveis socials, infants i adolescents, educació, atenció a la víctima o serveis sanitaris..., es fa la coordinació prèvia entre els equips que han actuat, abans d'iniciar o de continuar la intervenció. Es valora la conveniència d'elaborar un pla de treball comú per donar resposta tant a les necessitats de l'infant com a la demanda judicial.

4. Fiscalia

Al ministeri fiscal li correspon promoure l'acció de la justícia en defensa de la legalitat, dels drets dels ciutadans i de l'interès públic tutelat per la llei. Al mateix temps, ha d'assumir o, si escau, promoure la representació i defensa, en el judici i fora del judici, d'aquelles persones que, en no tenir la capacitat d'obrar o de representació legal, no puguin actuar per elles mateixes. Així mateix, ha de constituir els organismes tutelars que les lleis civils estableixin i formar part d'aquells altres que tinguin per objecte la protecció i defensa de menors i desvalguts.

És, doncs, evident la importància de la intervenció del fiscal en els casos de maltractaments a infants.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

El fiscal, com qualsevol ciutadà, té l'obligació de comunicar al jutjat competent l'existència de qualsevol situació de possible abús sexual o maltractament sobre un menor. Independentment té la facultat d'investigar aquells fets denunciats directament a la Fiscalia abans de presentar la corresponent denúncia davant del jutjat o d'acordar l'arxivament de les diligències, si no s'aprecia l'existència d'una falta o d'un delictes.

Quan en el jutjat d'instrucció s'obre un procediment relacionat amb un cas de maltractaments o d'abús sexual sobre un infant o un adolescent, el fiscal, segons la urgència del cas, pot sol·licitar al jutge instructor les mesures que consideri necessàries pel que fa a la guarda del menor, sense perjudici de comunicar de forma immediata el cas a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents perquè adopti la resolució que consideri convenient.

Finalment, cal assenyalar que, d'acord amb la llei, correspon al ministeri fiscal exigir l'aplicació de totes aquelles normes que regulen la intervenció de l'infant en el procés penal, i evitar totes aquelles diligències en les quals es requereixi la seva intervenció quan siguin repetitives, supèrflues o prescindibles, per evitar-li situacions traumàtiques i preservar-li el dret a la intimitat.

5. Jutjat

És al jutge d'instrucció a qui correspon dirigir la instrucció i determinar, si convé, les mesures cautelars més adients d'acord amb la gravetat del cas.

Actuacions quan hi ha una sospita fonamentada d'abús o maltractament

Quan el jutjat de guàrdia tingui coneixement d'un cas de sospites de maltractaments o abusos sexuals, ha d'iniciar un procediment penal derivat del fet delictiu i, al mateix temps, ho ha de comunicar a la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents, perquè, com a òrgan competent, adopti les mesures de separació de l'infant de la família que cregui més convenients. D'acord amb l'art. 134 del Codi de família, pot adoptar l'ingrés provisional d'un infant o d'un adolescent en un centre d'acollida com a mesura de protecció cautelar i immediata.

Es considera convenient que, sempre que sigui possible:

- el jutge instructor prengui declaració al menor suposadament maltractat, evitant que declari davant de la policia o de la fiscalia
- que en aquesta declaració el jutge estigui assessorat per un psicòleg de l'equip d'assessorament tècnic i d'atenció a la víctima, per tal de reduir al màxim possible l'efecte negatiu d'aquesta situació en l'infant.

També es recomana que si hi ha discrepàncies o controvèrsies entorn d'un informe social, psicològic o mèdic relatiu a l'infant, se solucionin en la fase de ratificació judicial de l'informe, amb citació de totes les parts que intervinguin en el procés, en lloc de tornar a demanar un informe i sotmetre a l'infant a altres proves exploratòries.

Pel que fa a la tramitació de la causa, s'ha d'intentar que sigui el més àgil possible.

Respecte de les sessions del judici oral, es recomana que el judici es dugui a terme a porta tancada i que la declaració del menor es faci d'acord amb allò que disposa la llei. Si es considera convenient, es recomana l'ús de les noves tecnologies audiovisuals.

També es recomana que els judicis on participen infants o adolescents es facin a primera hora.

5. SEGUIMENT DEL PROTOCOL

Es crearà una comissió de seguiment del Protocol formada per:

- Representant dels jutges de primera instància i instrucció
- Representant del Servei de Protecció de Menors de la Fiscalia de Girona
- Representant de la Sindicatura de Greuges
- Representant dels Serveis Territorials del Departament de Benestar i Família
- Representant dels Serveis Territorials del Departament de Justícia
- Representant dels serveis socials
- Representant dels Serveis Territorials del Departament de Salut
- Representant dels Serveis Territorials del Departament d'Educació
- Representant dels mossos d'esquadra
- Representant del Col·legi d'Advocats
- Representant dels metges forenses

6. RECOMANACIONS I PROPOSTES

1. S'hauria de facilitar l'assistència a la víctima i als seus familiars. Se'ls pot derivar al Servei d'Atenció a la Víctima.
2. Les diferents institucions implicades han d'impulsar la formació especialitzada dels professionals que intervenen amb infants i adolescents. En aquest sentit, per sensibilitzar els professionals i facilitar el reconeixement dels símptomes de maltractaments, es proposa de dissenyar un pla de formació per a tot el personal docent d'Educació, per als equips d'assessorament i orientació psicopedagògica de Girona i per al personal dels diferents serveis sanitaris, jurídics i policiaques.
3. És necessari que els professionals que intervenen en cada àrea acreditin experiència i formació especialitzada.
4. El llenguatge i els aspectes formals de totes les actuacions haurien de tenir en compte l'edat i el desenvolupament de l'infant.
5. Pel que fa a la declaració judicial de l'infant o l'adolescent, es recomana:
  - Evitar que l'infant hagi de declarar dues o més vegades sobre els mateixos fets, llevat que sigui imprescindible.
  - Que la declaració es faci en la presència del jutge i d'un professional especialitzat.
  - Que es porti a terme en una sala adequada i amb un mirall unidireccional o amb monitors de TV on les parts puguin presenciar l'exploració.
  - Que al final de l'exploració les parts facin les seves preguntes mitjançant el jutge.
  - Que la declaració sigui gravada en vídeo perquè, si escau, pugui ser apreciada per l'òrgan sentenciador en la fase de judici oral.

6. Pel que fa a la fase d'instrucció es recomana que les proves pericials siguin les imprescindibles i, en tot cas, es practiquin només una vegada per perits designats pel jutge i amb la conformitat de les parts.

S'haurien d'evitar les diligències consistents en acaraments o reconstruccions dels fets, tal com preveu la Llei d'enjudiciament criminal.

7. Durant el judici oral:

- L'infant hauria de ser assistit per un professional.
- S'hauria d'evitar l'enfrontament amb l'agressor, procurar la protecció visual del menor, sempre que sigui necessari, i preservar la seva intimitat celebrant el judici a porta tancada.
- Sempre que sigui possible, les conformitats s'haurien de produir abans de la citació de l'infant a judici.
- Els judicis on hi ha infants s'haurien d'assenyalar en primer lloc (hauria de ser el primer judici del dia).
- La declaració de l'infant s'hauria de fer en una sala adequada i se li hauria de facilitar la comprensió, utilitzant un llenguatge planer. També caldria evitar aquells formalismes que no vulneren drets ni garanties (la toga, la distància física amb el tribunal, etc.).

8. Sempre que un menor ingressa en un centre d'acollida dependent de la Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents, se li ha de fer una exploració mèdica tant per detectar possibles abusos sexuals o maltractaments, com per valorar el seu estat físic general. Així, seria molt important, tenint en compte els principis d'actuació que es recullen en aquest Protocol, que en casos de maltractaments i d'abusos pugui realitzar-se aquesta exploració de forma conjunta entre el metge forense i el metge del centre, per evitar la repetició d'exploracions i perquè l'informe emès des del centre tingui validesa en el procediment judicial.

9. Totes les seus judicials de la província haurien de disposar dels mitjans tècnics necessaris per poder portar a terme les recomanacions dels apartats núm. 5 i 6.

10. Garantir la possibilitat d'intervenció de l'advocat en tots els procediments administratius i judicials en què aparegui un infant o un adolescent com a víctima.

11. Crear una comissió jurídica especialitzada en protecció a infants i adolescents i dependent del Col·legi d'Advocats, que assumeixi com funcions l'orientació, la informació i l'assessorament jurídic adreçats al menor i als seus familiars, així com als altres professionals, institucions o serveis que ho sol·licitin.

12. És recomanable que els advocats que intervinguin en la defensa d'un infant en casos de maltractaments o d'abusos sexuals pertanyin al torn d'ofici especial d'assistència jurídica a víctimes de maltractaments.

13. Totes les institucions implicades en l'elaboració d'aquest Protocol es comprometen a fer-ne difusió en els respectius àmbits de treball.

CENTRES HOSPITALARIS DE LA REGIÓ SANITÀRIA DE GIRONA

Alt Empordà

Hospital de Figueres
Ronda del Rector Arolas, s/n
17600-Figueres
Tel. 972 50 14 00

Gironès – Pla de l'Estany

Hospital Sta. Caterina
Parc Hospitalari Martí i Julià – Edifici Sta.
Caterina
17190 -Salt
Tel. 972 18 26500

Gironès – Pla de l'Estany

Hospital Universitari de Girona
Dr. Josep Trueta
Av. de França, s/n
17007-Girona
Tel. 972 94 02 00

Baix Empordà

Hospital de Palamós
c/Hospital, 36
17230-Palamós
Tel. 972 60 01 60

Cerdanya

Hospital de Puigcerdà
Pl. de Santa Maria, 1
17520-Puigcerdà
Tel. 972 88 01 50

Ripollès

Hospital de Campdevàrol
Ctra. de Gombrèn, s/n
17530-Campdevàrol
Tel.: 972 73 00 13

Garrotxa

Hospital Sant Jaume
c/Mulleras, 15
17800-Olot
Tel. 972 26 18 00

Selva

Hospital Comarcal de la Selva
Cala Sant Francesc, s/n
17300-Blanes
Tel.: 972 35 32 64

TELÈFONS D'INTERÈS

Mossos d'esquadra: **088**

Comissió de Seguiment del Protocol: **972 94 03 20**

Secció Territorial d'Atenció als Infants i als Adolescents: **972 40 58 00**

Servei d'Atenció a la Víctima: **972 40 58 65**